

SID



سرویس های ویژه



سرویس ترجمه تخصصی



کارگاه های آموزشی



بلاگ مرکز اطلاعات علمی



سامانه ویراستاری STES



فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی



مقاله نویسی علوم انسانی



اصول تنظیم قراردادها



آموزش مهارت های کاربردی در تدوین و چاپ مقاله



آسیب‌شناسی تحقیقات حوزه گردشگری در ایران

مریم اصلاح کن‌ها*^۱، محمدحسین فروغی^۲

اداره آموزش و پرورش قزوین، eslah3@gmail.com

دانشگاه فرهنگیان، پردیس شهید باهنر اصفهان، vistygol@yahoo.com

چکیده

صنعت گردشگری با عمر کوتاه خود، ده درصد از تولید ناخالص و اشتغال را در جهان به خود اختصاص داده است؛ کشور ایران با وجود آن که در ردیف ده کشور با امکانات گردشگری برتر است، با رشد جهانی این صنعت هماهنگ نیست و سهم قابل انتظاری از حوزه این صنعت پاک برداشت نمی‌کند. در حالی که در دنیای نوین، تحقیقات با مدیریت و هدایت خود به رونق یا بررسی دلایل عدم رشد این صنعت کمک می‌کند، بررسی و تحلیل محتوای تحقیقات حوزه گردشگری در ایران می‌تواند به یافتن دلایل کندی پیشرفت صنعت گردشگری در ایران کمک کند. پژوهش حاضر برای بررسی ساختار پژوهش‌های یک دوره ده ساله (۱۳۹۱-۱۳۸۱) در حوزه گردشگری انجام شده است. یافته‌های پژوهش که از طریق تهیه پرسش‌نامه مخصوص و تحلیل محتوای مقالات در تحقیقات دوره مورد نظر انجام شده است، نشان می‌دهد ناهماهنگی‌های معنادار و متعددی در موضوع و حجم تحقیقات از نظر برنامه‌ریزی، هدایت و نیز علاقه‌مندی نهادهای مربوط وجود دارد، اما رشد کمی تحقیقات در دو سه سال آخر این دوره، امیدوارکننده است. یافته‌های تحقیق در مدیریت تحقیقات گردشگری و سمت‌دهی آن‌ها در حوزه اداری و دانشگاهی کاربرد دارد.

واژه‌های کلیدی: ایران، گردشگری، پژوهش گردشگری، تحلیل محتوای پژوهشی گردشگری.

*^۱ نویسنده مسئول: کارشناس ارشد گردشگری. کد مقاله ثبت شده در همایش: ۴۸۵

^۲ - دانشجوی دکتری تاریخ اسلام.



1- مقدمه

کشور ایران، علی‌رغم داشتن شرایط چهارفصلی و برخورداری از پیشینه تمدنی عظیم خود در شمار کشورهای است که در پایین‌ترین درجه صنعت گردشگری قرار دارند. این در حالی است که صنعت پاک و نو پای گردشگری، که امروزه سخت مورد توجه کشورهای جهان قرار گرفته است؛ در ایران از جایگاه مناسبی برخوردار نیست. بررسی وضعیت صنعت گردشگری در ایران و ملاحظه ارقام درآمدی ارزی حاصل از آن، حاکی از این است که به‌رغم این واقعیت که ایران یکی از ده کشور مهم جهان از حیث آثار تاریخی و باستانی است، کمتر از یک‌هزارم درآمد جهانی حاصل از گردشگری را نصیب خود کرده است. (موسایی، ۱۳۸۳: ۱۲۹) گمانه‌های متعددی در مورد علت‌های این ناکارآمدی و توسعه‌نیافتگی زده می‌شود. بیشترین گمان‌ها، به‌سوی شرایط سیاسی ایران و دشمنی تبلیغاتی قدرت‌های بزرگ است، البته در این مورد تحقیق علمی دقیق می‌تواند به روشن شدن سهم این موضوع کمک کند، اما واقعیت این است که اگر این دیدگاه یک‌سویه باشد، هم فاقد وجاهت علمی است و هم صرفاً به عوامل بیرونی این عقب‌ماندگی عنایت دارد؛ درحالی‌که بخش بزرگی از دلایل این واماندگی را باید در مسائل داخلی و موضوعات مدیریتی در حوزه مدیریت اجرایی کشور پیدا نمود. یکی از حوزه‌های مهم در مدیریت صنعت جهانگردی، حوزه تحقیقات است که در معرفی، آسیب‌شناسی و مدیریت اجرایی یار توانای این صنعت است. مطالعه در مورد تحقیقات گردشگری و آسیب‌شناسی حوزه تحقیقات درحالی‌که دور از ذهن و بسیار بعید به نظر می‌رسد که نتایج این تحقیق نشان می‌دهد، نواقص بزرگی در این حوزه وجود دارد که در ناکارآمدی مدیریت صنعت گردشگری کشور تأثیر فراوانی از خود به‌جای گذاشته است. در شرایطی که مدیریت متعدد در حوزه تحقیقات گردشگری در قالب مدیریت میراث فرهنگی و دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی دیگر به‌صورت جداگانه در خصوص گردشگری تحقیق می‌کنند. این پژوهش در قالب بررسی و تحلیل محتوای پژوهش‌های انجام‌شده به‌منظور پاسخ دادن به این پرسش‌ها انجام‌شده است:

تعداد مقالات ارائه‌شده در سال‌های موردنظر به تفکیک دانشگاه و سال نگارش چگونه است؟
توزیع مقالات ارائه‌شده در حوزه موضوعی چگونه است؟

2- جامعه آماری و روش پژوهش

از آنجاکه در هر پژوهش ابتدا باید ماهیت، اهداف و دامنه آن مشخص شود تا بتوان با استفاده از قواعد، ابزار و راه‌های معتبر به واقعیت دست‌یافت (پاول، ۱۳۸۵، ۶۸)؛ جامعه آماری موردنظر در این پژوهش با مراجعه به سایت اس آی دی، تمام مجلات علمی را که به نحوی به مقوله گردشگری ارتباط داشتند را جستجو و مقالاتی که با اشکال مختلف گردشگری و مسائل و موضوعات مرتبط با آنها بود، انتخاب شد. ۷۵ عنوان مجله با حداقل یک مقاله در دوره زمانی ۱۰ ساله (۱۳۹۲-۱۳۸۱) که جمعاً دارای ۳۵۲ مقاله با موضوعات مرتبط به گردشگری بودند، در جامعه آماری منظور گردید. این گروه مجلات و مقالات و زمان استفاده‌شده در جدولی دسته‌بندی شد. این جدول، کل مجلات مقالات موجود در پایگاه اینترنتی مذکور را نشان می‌دهد که در آنها مقالاتی در حوزه گردشگری چاپ شده است. برآورد حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران انجام شد. (کوکران، ۱۹۶۳، ۲۲۵)

$$n = \frac{N \times t^2 \times p \times q}{N \times d + t^2 \times p \times q}$$

352	N
1/96	T
0/5	p
0/5	q
0/05	d
152	n



نمونه‌گیری در این پژوهش، تصادفی ساده است. در یک نمونه تصادفی ساده که عموماً با کمک جدول اعداد تصادفی برگزیده می‌شود، شانس همه واحدهای جمعیت برای ورود به نمونه مساوی است. این شیوه نمونه‌گیری به دو صورت جدول اعداد تصادفی و قرعه‌کشی انجام می‌پذیرد. برای پرهیز از پیش‌داوری‌های اولیه، نمونه‌گیری در پژوهش حاضر با استفاده از نرم‌افزار موجود در سایت اینترنتی «رندم» انجام گرفته است. به مقالات اعداد ۱ تا ۳۵۲ داده شد و سپس ۱۵۲ عدد به صورت تصادفی به دست آمد. آنگاه برای بالا بردن کیفیت پژوهش از میان هر ۱۵ کد عددی ۶ کد حذف شد تا در نهایت ۹۰ مقاله در ردیف تحقیق قرار گرفت. این مقالات از دانشگاه‌های مختلف و مراکز پژوهشی مختلف کشور ثبت شده‌اند. پژوهشگر با تهیه پرسشنامه مخصوص و پر کردن یک پرسشنامه برای هر مقاله به تهیه جداول داده‌ها نموده و اقدام به تحلیل آن‌ها نموده است.

3- تعداد مقالات ارائه شده در سال‌های مورد نظر به تفکیک دانشگاه چگونه بوده است؟

در پاسخ به این پرسش با جستجو در مجلات ذکر شده و استخراج مقالات مربوط، جدولی از مقالاتی را که از سوی اساتید و دانشجویان دانشگاه‌ها نوشته شده بود، تهیه شد. در این جدول نام دانشگاه و فراوانی مقالات نوشته شده از سوی اساتید و دانشجویان آن دانشگاه ارائه می‌شود. درصد این مقالات نسبت به کل دانشگاه‌ها و درصد معتبر آن به همراه درصد تجمعی، ارائه شده است. از طریق مراجعه به جدول، می‌توان تعداد مقالات ارائه شده هر دانشگاه را دید و تفاوت معنادار و پر اختلاف دانشگاه‌ها در خصوص توجه به موضوع گردشگری را مشاهده نمود. اگر پراکندگی جغرافیایی دانشگاه‌ها را نیز در نظر داشته باشیم، به تفاوت توجه حوزه‌های مختلف جغرافیایی و اهمیت علمی دانشگاه‌ها نیز پی خواهیم برد.

جدول ۱- فراوانی و درصد مقالات نوشته شده در موضوع گردشگری از سوی دانشگاه‌ها در مجلات موضوعه در دوره زمانی مربوط

نام دانشگاه و موسسه	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تراکمی
دانشگاه اصفهان	11	12.2	12.2	12.2
تهران	16	17.8	17.8	30.3
تربیت مدرس	12	13.3	13.3	43.3
تبریز	6	6.7	6.7	50.0
علوم تحقیقات	6	6.7	6.7	56.7
آزاد اهواز	1	1.1	1.1	57.8
چمران اهواز	1	1.1	1.1	58.9
آزاد سمنان	1	1.1	1.1	60
الزهر	1	1.1	1.1	61.1
آزاد همدان	1	1.1	1.1	62.2
علامه طباطبایی	8	8.9	8.9	71.1
صداوسیما	1	1.1	1.1	72.2
دانشگاه شهید بهشتی	1	1.1	1.1	73.3
سمنان	2	2.2	2.2	75.6
دریانوردی چاه‌بهار	1	1.1	1.1	76.7
زنجان	1	1.1	1.1	77.8



یزد	1	1.1	1.1	78.9
تربیت‌معلم سبزوار	1	1.1	1.1	80
فردوسی مشهد	2	2.2	2.2	82.2
زابل	1	1.1	1.1	83.3
سازمان میراث فرهنگی	2	2.2	2.2	85.6
آزاد شاهرود	1	1.1	1.1	86.7
آزاد رشت	6	6.7	6.7	93.3
مازندران	1	1.1	1.1	94.4
آزاد تهران شمال	1	1.1	1.1	95.6
آزاد آستارا	1	1.1	1.1	96.7
آزاد عجب‌شیر	1	1.1	1.1	97.8
پیام نور ساری	1	1.1	1.1	98.9
آزاد اصفهان	1	1.1	1.1	100
جمع	90	100	100	

نمودار ۱- نمودار فراوانی و درصد مقالات نوشته‌شده در دانشگاه‌ها در موضوع گردشگری نمودار فوق که تفکیک فعالیت علمی مجموعه اعضای هیئت‌علمی و دانشجویان دانشگاه‌های مختلف را در دهه اخیر نشان می‌دهد، اختلاف معنادار و نگران‌کننده‌ای را نمودار کرده است. برتری مطلق دو دانشگاه تهران و تربیت مدرس با کسب رتبه‌های ۱۶ و ۱۳ درصد نشان می‌دهد، مرکز کشور توجه بیشتری را به موضوع داشته‌اند و البته اصفهان نیز که به عبارتی مجموعه بزرگ آثار تاریخی و موضوعات طبیعی را در بردارد، در رتبه بعد قرار دارد. اگر این موضوع که اصفهان در حد و اندازه خود، کار کرده است را اصل قرار دهیم؛ باید بپذیریم دانشگاه‌های شهرهای بزرگی چون مشهد با داشتن رتبه‌های برتر در پذیرش گردشگران مذهبی داخلی و خارجی، شیراز با شرایط موجود تاریخی، ادبی و طبیعی و نیز یزد با شرایط ویژه خود، در اندازه موردنیاز ظاهر نشده‌اند. سازمان میراث فرهنگی که عهده‌دار امر گردشگری است، به‌هیچ‌عنوان در حد انتظار نبوده است. این یافته زنگ خطری برای برنامه‌ریزان آن سازمان خواهد بود تا چرایی این موضوع را پیگیری کنند. در میان دانشگاه‌های شهرستانی بعد از اصفهان، توجه اعضای علمی دانشگاه آزاد رشت فراوان است. درعین حال اگر توجه تهرانی‌ها به موضوع، اینگونه توجیه شود که مرکز جذب انواع گردشگر و نیز مرکزیت علمی کشور هستند، توجه دانشگاه‌های شهید بهشتی و الزهرا در حد انتظار نبوده است. در بخش بعد فراوانی رشته‌های نویسندگان مقالات در قالب جدول و نمودار عرضه می‌شود و در آن به تفکیک رشته نویسندگان این موضوع واکاوی خواهد شد که رشته‌های جهانگردی باسابقه مربوط به خود تا چه حد در این موضوع سهم دارند. این موضوع نشان خواهد داد که سیاست‌های عمومی برنامه‌ریزان کشور در امر رشته‌های علمی و استخدام کارکنان با شرایط جهانی هماهنگ نیست. در همین ارتباط از داده‌های به‌دست‌آمده در تهیه جدول دیگری نیز استفاده شد که به نوع خود ارزشمند است. این جدول رشته تخصصی پدیدآورندگان مقالات را شامل می‌شود. یافته‌های این جدول در قالب نمودار اطلاعات بسیار پراهمیتی را به جامعه علمی و مسئولین ذی ربط ارائه می‌کند. یافته‌ها نشان می‌دهد، بعضی از رشته‌ها به این موضوع گردشگری توجه دارند، اما برخی رشته‌های دیگر عنایت لازم به موضوع را ندارند.



جدول شماره ۲-توزیع مقالات برحسب رشته تخصصی پدیدآورندگان

رشته فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تراکمی
جغرافیا ۲۷	۳۰	۳۰	
علوم اجتماعی ۹	۱۰	۴۰	
محیطزیست ۷	۷,۸	۴۷,۸	
علوم مدیریتی ۲۰	۲۲,۲	۷۰	
اقتصاد ۱۸	۲۰	۹۰	
بهداشت و درمان ۱	۱,۱	۹۱,۱	
علوم سیاسی ۳	۳,۳	۹۴,۴	
معماری ۲	۲,۲	۹۶,۷	
سایر ۳	۳,۳	۱۰۰	
جمع ۹۰	۱۰۰		

نمودار شماره ۲-توزیع مقالات به تفکیک رشته تخصصی برحسب درصد

در جدول و نمودار، توزیع مقالات رشته تخصصی نویسندگان مقالات موردنظر ارائه شده است. توزیع مقالات در رشته‌های تحصیلی خاص و ذکر شده نشان می‌دهد، موضوع موردنظر ما یعنی گردشگری در سایر رشته‌های تحصیلی کمتر تعریف شده است. به عنوان مثال رشته بهداشت که می‌تواند حوزه گردشگری درمانی را پوشش دهد، این موضوع را در حوزه درسی و مدیریتی خود نگنجانده است. افت شاخصه‌های عمومی در حوزه‌های مهمی مانند محیطزیست و مفاخر ملی و ادبی می‌تواند نشانه بی‌توجهی جامعه به این حوزه‌ها باشد. رشد موفقیت‌آمیز رشته



جغرافیا در نیم‌قرن گذشته و بدل شدن رشته تحصیلی جغرافیا از رشته زیرگروه تاریخ به دانشکده جغرافیا در دانشگاه تهران نمادی از این است. برتری مطلق گروه جغرافیا، در این مسابقه را باید در سیاست‌های عمومی این دانش و ترکیب سرفصل‌های آن جستجو نمود. قابل قبول خواهد بود، اگر بپذیریم گردشگری بخشی از سرفصل‌های رشته جغرافیا است، اما از آنجاکه معرفی یک اثر باستانی نیز در حوزه مطالعات این پژوهش بوده است و به‌عنوان مثال دانشجویان تاریخ و باستان‌شناسی در این معرفی در ردیف سایر آمده‌اند، به نقش کم‌رنگ این رشته‌ها پی خواهیم برد. توجه رشته‌های گروه مدیریت هم فراوان است، ولی باید بپذیریم که گروه دانشجویان معماری که بخش بزرگی از اساس کارشان بناهای تاریخی است، در این زمینه در اندازه خود ظاهر نشده‌اند. بی‌گفتگو پیداست که رشد این صنعت نوپا با ریشه‌یابی علت‌ها و نواقص ممکن می‌شود و با توجه به گستردگی فوق‌العاده حوزه‌های صنعت جهانگردی، تمامی رشته‌های علمی در این حوزه سهیم هستند و انجام وظیفه عمومی آنها می‌تواند به ایجاد یک نهضت گسترده و خیز بزرگی در جهت توسعه گردشگری در ایران کمک کند.

1-3 توزیع مقالات ارائه شده در حوزه موضوعی و سال انتشار چگونه است؟

در این بخش سازه‌های پژوهشی مورد نظر محققین در انتخاب موضوع مورد توجه قرار می‌گیرد. داده‌های پژوهش نشان می‌دهد، ناهماهنگی معنادار و حاکی از عدم برنامه ریزی در تحقیقات میان موضوعات انتخاب شده وجود دارد.

جدول ۳- توزیع مقالات بر حسب سازه‌ها

سازه	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تراکمی
جاذبه‌های تاریخی	۱۱	۴,۴۷	۴,۴۷	۴,۴۷
جاذبه‌های طبیعی	۴۱	۱۶,۶۷	۱۶,۶۷	۲۱,۱۴
اماکن مذهبی	۴	۱,۶۳	۱,۶۳	۲۳,۱
وسایل حمل و نقل مسافرتی	۲	۰,۸۱	۰,۸۱	۲۳,۹۱
اماکن پذیرایی	۳	۱,۲۲	۱,۲۲	۲۵,۱۳
ترویج فرهنگ سفر، مهمان‌نوازی، پذیرش گردشگری	۱۳	۵,۲۸	۵,۲۸	۳۰,۴۱
آثار و نتایج زیست‌محیطی گردشگری	۱۰	۴,۰۷	۴,۰۷	۳۴,۴۸
آثار و نتایج اقتصادی گردشگری	۱۴	۵,۶۹	۵,۶۹	۴۰,۱۷
آثار و نتایج بهداشتی گردشگری	۱	۰,۴۱	۰,۴۱	۴۰,۵۸
آثار و نتایج اجتماعی-فرهنگی	۵	۲,۰۳	۲,۰۳	۴۲,۶۱
اماکن ورزشی و تفریحی	۴	۱,۶۳	۱,۶۳	۴۴,۲۴
آژانس‌های مسافرتی	۵	۲,۰۳	۲,۰۳	۴۶,۲۷
سیاست-مسایل سیاسی	۹	۳,۶۶	۳,۶۶	۴۹,۹۳
راه‌ها-اتوبان	۱	۰,۴۱	۰,۴۱	۵۰,۳۴
توسعه	۳۹	۱۵,۸۵	۱۵,۸۵	۶۶,۱۹



۶۹,۴۴	۳,۲۵	۳,۲۵	۸	پهنه بندی-مکان یابی پایگاه‌های گردشگری			
			۷۷,۵۷	۸,۱۳	۸,۱۳	۲۰	امکان‌سنجی
۸۸,۵۵	۱۰,۹۸	۱۰,۹۸	۲۷	عوامل استراتژیک-برنامه‌ریزی راهبردی-مدیریت			
			۹۱,۸	۳,۲۵	۳,۲۵	۸	تبلیغات
			۹۳,۰۲	۱,۲۲	۱,۲۲	۳	کارآفرینی
			۹۳,۸۳	۰,۸۱	۰,۸۱	۲	فن‌آوری
			۹۴,۲۴	۰,۴۱	۰,۴۱	۱	صنایع دستی- هنر
			۹۹,۹۳	۵,۶۹	۵,۶۹	۱۴	اقتصاد گردشگری
			۱۰۰	۰,۴۱	۰,۴۱	۱	سایر
				۱۰۰	۱۰۰	۲۴۶	جمع

نمودار ۳- درصد استفاده از سازه‌های پژوهش

در حالیکه دانشجویان تاریخ و باستان‌شناسی سهم قابل‌طرحی در تهیه مقالات این حوزه نداشته‌اند، اما نمودار نشان می‌دهد، موضوع بناهای تاریخی در درجه اول توجه پدیدآورندگان مقالات بوده است. جاذبه‌های تاریخی، طبیعی و مذهبی بیش از یک‌سوم موضوعات مقالات را تشکیل می‌دهد. حوزه آثار و نتایج گردشگری ۱۵ درصد موضوعات مقالات را در بر گرفته است. این امر نشان می‌دهد در این حوزه نقص اساسی وجود دارد. بیشترین ضعف موضوعات و حوزه کاری موردنظر مربوط به حوزه تبلیغات است که با کمتر از یک درصد سهم بسیار ناچیزی را از آن خود کرده است. در خصوص مسائل زیربنایی جهانگردی نیز مانند تبلیغات، کارآفرینی، امکان‌سنجی و برنامه‌ریزی در بدترین شرایط ممکن قرار داریم.

جدول ۴- گرایش‌های موضوعی مقالات

درصد تراکمی	درصد معتبر	درصد فراوانی	حوزه مقالات
7.7	2.2	7.7	زیرساخت
15.4	2.2	7.7	تبلیغات
76.9	64	61.5	سایر
100	6	23.1	نتایج پیامدها
	26	100	جمع

یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر در رشد صنعت جهانگردی توجه به عوامل زیرساختی است که اتفاقاً در این نمودار در ردیف موضوعاتی است که کمتر موردتوجه پدیدآورندگان مقالات بوده است. این ضعف به‌خودی‌خود پیامدهایی دارد و نشان‌دهنده نگاه سنتی نسبت به موضوع است. به‌عبارت‌دیگر، پایین بودن شاخصه‌های فوق نشان می‌دهد ضعف در این حوزه به‌خوبی یافته شده است. صاحب‌نظران حوزه گردشگری معتقدند، پژوهش علمی می‌تواند پشتوانه بسیار مهمی در مسیر پیشرفت در حوزه صنعت ارزشمند جهانگردی باشد.

نمودار ۴- گرایش‌ها موضوعی مقالات



وقتی نگاه سنتی و سطحی نسبت به موضوعی وجود داشته باشد، عوامل و کارگزاران آن حوزه بدون برنامه‌ریزی خواهند بود و فعالیت آنها بدون نگاه به آینده، به صورت روزمره و رفع تکلیف خواهد بود. این درحالی است که این حوزه صنعتی در جهان، رقبای قدرتمندی دارد که با نگاه علمی خود درآمدهای کلانی را دریافت می‌کنند. به زبان ساده‌تر می‌توان گفت، این احتمال وجود دارد که مثلاً در اسپانیا که از جمله کشورهای بسیار پیشرفته در این حوزه است؛ نمودار مطالعات و مقالات آنها در مورد مشابه با موضوع و دوره زمانی ما عکس این نمودار خواهد بود. موارد فوق در نمودار زنجیره ارزش مقالات هم دارای موضوعیت است.

جدول ۵- زنجیره ارزشی مقالات

درصد تراکمی	درصد معتبر	درصد فراوانی	حوزه مقالات
2.2	2.2	2	آژانس مسافرتی
3.3	1.1	1	شرکت هوایی
5.6	2.2	2	هتل / رستوران
7.8	2.2	2	تور گردان‌ها
96.2	88.9	80	سایر
100	3.3	3	خطا
	100	90	جمع

بازهم ضعف در حوزه مطالعاتی زیرساخت‌های صنعت گردشگری. نمودارهای شماره ۱۱ و ۱۲ نشان می‌دهد حوزه مدیریتی و زیرساختی بسیار کمتر از حد انتظار موردعنایت محققین واقع شده است. این درحالی است که کارگردانان اصلی این حوزه و بازیگران مهم آن همین گروه‌های فعال در حوزه تبلیغات و خدمات گردشگری هستند. در چنین شرایطی نه حوزه اداری و برنامه‌ریزی گردشگری هدف محققان واقع شده است و نه حوزه‌های خدماتی آن. از این رو این یافته را می‌توان در صدر ارزشمندترین یافته‌های این تحقیق قلمداد نمود، زیرا نمودارهای ذکر شده عیب اساسی حوزه گردشگری ایران را نشان می‌دهند.

نمودار ۵- زنجیره ارزشی مقالات

جدول ۶- توزیع مقالات برحسب سال انتشار

مقالات مربوط به سال	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تراکمی
1 1381	1.1	1.1	1.1	
2 1382	2.2	2.3	3.4	
1 1383	1.1	1.1	4.6	
2 1384	2.2	2.3	6.9	
1 1385	1.1	1.1	8	
6 1386	6.7	6.9	14.9	
3 1387	3.3	3.4	18.4	
22 1388	24.4	25.3	43.7	
22 1389	24.4	25.3	69	
19 1390	21.1	21.8	90.7	
7 1391	7.8	8	90.9	
جمع	۸۷	۹۶٫۷	۱۰۰	
خطا	۳	۳٫۳		



نمودار ۱۴- فراوانی مقالات منتشرشده در هر سال

نمودار، رشد امیدوارکننده‌ای را نشان می‌دهد. در مورد سال‌های ۱۳۹۱ و سال قبل از آن باید گفت این احتمال وجود دارد که در زمان تهیه پرسشنامه این تحقیق و مراحل تحقیق آن هنوز بسیاری از مجلات سال‌های مربوط وارد بازار کتابخانه‌ای و نیز پایگاه اینترنتی SID نشده باشند. رشد چشمگیر و معنادار تعداد مقالات از ۱۳۸۸ نشان‌دهنده تغییر احتمالی سیاست‌های کلان و تبلیغ موضوع در جوامع علمی کشور است. هدایت برنامه‌ریزی شده این روند رشد، می‌تواند آینده روشنی را در حوزه این صنعت ارزشمند نوید دهد.

4- بحث و نتیجه‌گیری

شناخت موانع موفقیت در هر حوزه، از لوازم بزرگ توفیق در رشته‌های علمی به حساب می‌آید. امروزه جوامع در حال گذار از سنت به تجدد نیازمند یافتن راه‌های علمی و آسیب‌شناسی روش‌های قبلی خود هستند. آسیب‌شناسی تحقیقات در هر حوزه کاری می‌تواند فرصت ارزشمندی را برای یافتن مشکلات و گلوگاه‌ها فراهم کند. صنعت نوپای جهانگردی در حال حاضر برای بسیاری از کشورها پایه مهمی برای اقتصاد به شمار می‌رود. بسیاری از کشورها متوجه ارزش و فواید ارزشمند این حوزه صنعتی شده‌اند و با سرعت تمام در راه فراهم آوردن زمینه‌های توسعه آن می‌کوشند. این کشورها به‌خوبی متوجه هستند که تعداد رو به رشد گردشگران و مشاغل جانبی که از حضور آن‌ها ایجاد می‌شود چه‌بسا از معادن ارزشمندی مانند نفت و طلا هم ارزشمندتر است. کشور ایران، با داشتن شرایط بسیار خوب طبیعی و جاذبه‌های فراوان تاریخی در ردیف برخوردارترین کشورهای جهان از جهت جاذبه‌های گردشگری به حساب می‌آید؛ این درحالی است که به‌هیچ‌عنوان نتوانسته است در حد و اندازه مورد انتظار از این صنعت بهره‌مند شود. برای محققان حوزه گردشگری جالب‌توجه خواهد بود، اگر در راه آسیب‌شناسی ضعف گردشگری در ایران توفیقی به دست آورند.

پژوهشگر در این مطالعه با برگزیدن عنوان ابتکاری بررسی و تجزیه و تحلیل مقالات در موضوع گردشگری در دوره زمانی ده‌ساله اخیر، فعالیت مطالعاتی زیربنایی را در مسیر آسیب‌شناسی آغاز کرده است. شناخت ساختار مقالات در بازه زمانی موردنظر و استفاده از روش‌های علمی برای دریافت نتایج بهتر، هدف اصلی نگارنده بوده است. یافته‌های تحقیق نتایج ارزشمند و حیرت‌انگیزی را نشان می‌دهد که در آن ضعف ساختار برنامه‌ریزی و نگرش سنتی برنامه‌ریزان نسبت به صنعت گردشگری به‌روشنی دیده می‌شود. ضعف حوزه‌های دانشگاهی در خصوص تحقیقات و نیز بی‌توجهی سازمان‌های مسئول نسبت به تحقیقات علمی به‌طور طبیعی زمینه‌ساز شرایط حاضر است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد، فراوانی تحقیقات در سال‌های پایانی دهه ۱۳۸۰ روند افزایشی مطلوبی داشته است.

تعداد مقالات ارائه‌شده در سال‌های موردنظر به تفکیک دانشگاه چگونه بوده است؟

همان‌گونه که در نمودارها به تصویر کشیده شد، دانشگاه‌های تهران و تربیت مدرس با بیشترین تعداد مقالات در رتبه‌های اول و دوم هستند و دانشگاه اصفهان با کسب رتبه سوم مقام فراوان دارد. از میان دانشگاه‌های شهرستانی، فقط دانشگاه اصفهان بیشتر از دوازده مقاله داشته و دانشگاه‌های رشت و تبریز هرکدام با ۶ مقاله در جمع به‌اندازه اصفهان مقاله داشته‌اند. تناسب زیبا و در حد انتظاری میان توزیع جغرافیایی صاحبان مقالات از نظر



وابستگی دانشگاهی وجود ندارد و همان‌طور که دانشگاه‌های بهشتی و الزهرا در اندازه خود ظاهر نشده‌اند، دانشگاه‌هایی مانند فردوسی مشهد نیز بسیار کمتر از انتظار فعالیت داشته‌اند. در همین ارتباط توزیع مناسبی از جهت رشته تحصیلی صاحبان مقالات برقرار نیست. بیش‌ترین مقالات از اعضای علمی رشته‌های جغرافیا و مدیریت و اقتصاد است در حالی که مثلاً دانشجویان معماری سهم مناسبی در این موضوع ندارند.

توزیع مقالات ارائه‌شده در حوزه موضوعی و سال انتشار چگونه است؟

سازهای پژوهشی مورد استفاده در موضوع مقالات ترکیب نامتوازی را نشان می‌دهد. در حالی که در حوزه پژوهشی توجه به زیرساخت‌ها و موضوعات مدیریت در اولویت خاص قرار دارد و این امر می‌تواند بدنه مدیریتی را یاری کند، در نمودار مربوط به سازهای پژوهشی دیده می‌شود، کمترین مقالات در حوزه‌های مدیریتی، کارآفرینی، تبلیغات، امکان‌سنجی، توسعه و سیاست‌های خدماتی دیگر ارائه شده است. این وضعیت نشان می‌دهد، پژوهش‌های این حوزه کاملاً به شکل خودرو و خودخواسته بدون سفارش و هدایت ارگانیک انجام شده است و می‌توان احتمال داد به همین نسبت مورد استفاده هم واقع نشوند. به عبارت دیگر شاید گسستی میان سازمان‌های مربوط به جهانگردی و مراکز تولید علوم و پژوهش در این حوزه وجود دارد که در این مورد باید تحقیقات کامل‌تری صورت گیرد.

در این بخش یافته‌های تحقیق نگران‌کننده است. مایه نگرانی خواهد بود که کمتری از تحقیقات انجام شده در حوزه گردشگری مربوط به مدیریت و زیرساخت باشد. آژانس‌های مسافرتی، هتل‌ها و تور گردان‌ها هر کدام دو مقاله از مقالات انتخاب شده را داشته‌اند. نمودار بعد مربوط به حوزه‌های گردشگری است. این نمودار نشان می‌دهد، تناسب در حد انتظاری میان اشکال مختلف گردشگری در موضوعات مقالات وجود ندارد. به عبارت دیگر صاحبان مقالات به واکاوی حوزه‌های مختلف گردشگری نپرداخته‌اند و یا شاید به آن حوزه‌ها اعتقاد نداشته‌اند. این امر نشان می‌دهد سیستم مدیریتی حوزه گردشگری در هدایت پژوهش‌ها نقش فراوانی نداشته است. نمودار دیگر نشان می‌دهد، روند افزایش کمی مقالات در دوره مورد مطالعه بویژه در سال‌های آخر آن چشمگیر بوده است. برای یافتن علت آن می‌توان سیاست‌ها و بخشنامه‌های اداری حوزه وزارت علوم و همچنین سازمان میراث فرهنگی را واکاوی نمود. شاید این تغییر در شرایط ناشی از تغییر در سیاست‌های مدیریتی باشد.

5- نتیجه گیری

پژوهشگر در این مطالعه با برگزیدن عنوان ابتکاری بررسی و تجزیه و تحلیل مقالات در موضوع گردشگری در دوره زمانی ده ساله اخیر فعالیت مطالعاتی زیربنایی را در مسیر آسیب‌شناسی آغاز کرده است. یافته‌های تحقیق نتایج ارزشمند و حیرت‌انگیزی را نشان می‌دهد که در آن ضعف ساختار برنامه‌ریزی و نگرش سنتی برنامه‌ریزان نسبت به صنعت گردشگری به روشنی دیده می‌شود. ضعف حوزه‌های دانشگاهی در خصوص تحقیقات و نیز بی‌توجهی سازمان‌های مسئول نسبت به تحقیقات علمی به‌طور طبیعی زمینه‌ساز شرایط حاضر است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد فراوانی تحقیقات در سال‌های پایانی دهه ۱۳۸۰ روند افزایشی مطلوبی داشته است.

6- پیشنهادهای

سازمان‌های مسئول نسبت به هدایت تحقیقات و بهره‌برداری از آن‌ها در جهت بهبود شرایط و هدایت دستگامی اقدام کنند.

سوق دادن فعالیت‌های پژوهشی به تولید پژوهش‌های زیرساختی و مطالعه در زیرساخت‌های لازم در صنعت جهانگردی از جمله مواردی است که پژوهشگر انتظار دارد تا به آن توجه شود.



سازمان‌های مسئول در امر گردشگری با تبلیغات لازم، این حوزه کاری و فعالیت‌های جانبی آن را به مردم معرفی کنند و تناسب لازم را در توجه مردم به حوزه‌های مختلف آن برقرار کنند. گروه‌های مطالعاتی آسیب‌شناس در این حوزه، تحت نظارت و مدیریت سازمان‌های مربوط؛ مقایسه تطبیقی میان شرایط موجود ایران و کشورهای پیشرو در این حوزه را انجام دهند. حمایت سازمان‌های مسئول زمینه‌ساز توزیع مناسب مقالات است. این سازمان‌ها با برگزاری اجلاس و همایش سعی در هدایت پژوهش‌های لازم در حوزه مشکلات خود داشته باشند.

مراجع

- پاول، رونالد (۱۳۸۵)، روش‌های اساسی پژوهش برای کتابداران. ترجمه نجلا حریری، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی.
- موسایی، میثم، تخمین تابع تقاضای سفر به ایران. پژوهشنامه بازرگانی، ۱۳۸۳، شماره ۳۲.
- Cochran, W. G. (1963). Sampling techniques, 2nd Ed. New York: John Wiley and Sons Inc.
- www.randomnumbergenerator.com
- www.SID.ir

SID



سرویس های ویژه



سرویس ترجمه تخصصی



کارگاه های آموزشی



بلاگ مرکز اطلاعات علمی



سامانه ویراستاری STES



فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی



مقاله نویسی علوم انسانی

مقاله نویسی علوم انسانی



اصول تنظیم قراردادها

اصول تنظیم قراردادها



آموزش مهارت های کاربردی در تدوین و چاپ مقاله

آموزش مهارت های کاربردی در تدوین و چاپ مقاله